

„VÍZEN JÁRÓ” MAGYAROK

Mi, magyarok meglehetősen el vagyunk kényeztetve a vízisportok tekintetében. Az elmúlt évtizedekben egymást érték a sikerek a vízilabdázóktól az evezősökön és az úszókon át, *Székely Évától Egerszegi Krisztinán át Hosszú Katinkáig*. Jó tudni viszont azt is, hogy ezek a sikerek nem a semmiből érkeztek. A magyar vízisportoknak legalább száz éve megalapozott hírneve van a világban.

◆ A MAGYAR DELFIN

Itt van mindjárt *Hajós Alfréd*. 1878-ban Guttman Arnold néven egy kifejezetten szegény zsidó családban született Budapesten. Bár építész mérnöki diplomát szerzett, és ebben a szakmában is kiemelkedett, ez nem akadályozta meg abban, hogy korának talán legkomolyabb hazai sportembere legyen. Olyan kiváló úszó volt, hogy versenyzett már az első újkori olimpián is, szinte még gyerekfejjel, 1896-ban. Nem is akárhogy: két első helyet is szerzett.

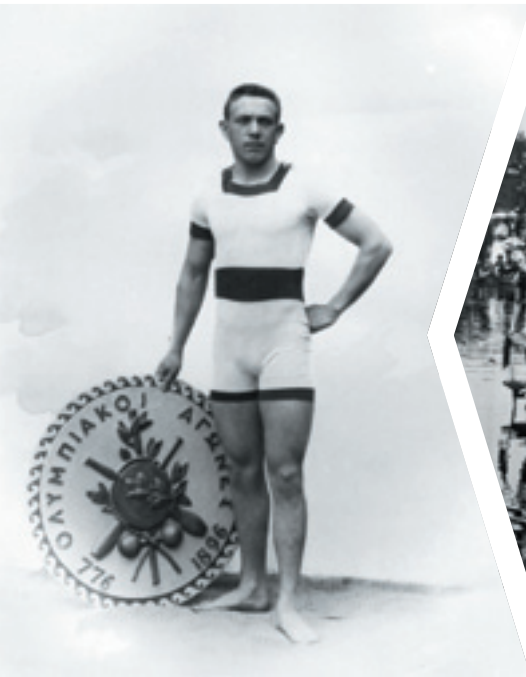
Hogy milyen volt az élsportok versenyének kezdeti szervezési stádiuma, azt jól mutatják a körülmények.

Az úszószámokat a Pireuszi-öböl vizében rendezték, ami akkor, áprilisban tizenkét-tizenhárom fokban volt. A versenyzőknek be kellett zsírozni a testüket, különben nem is bírták volna ki a hideget. A százméteres távot a tizennyolc éves Hajós könnyedén megnyerte, majd – mialatt sokan mások feladták a további küzdelmet – rövid pihenő után újabb réteg zsírt kent magára, és megnyerte az ezerkétszáz métert is. Olyan sikert aratott, hogy az utána rendezett fogadáson a görög király udvariasan megkérdezte, hol tanult meg ilyen jól úszni. Hajós állítólag magától értetődően felelt: „A vízben, felség.” Nemsokára el is kezdték „a magyar delfin” néven emlegetni.

Hajós 1899-ben lediplomázott a Műegyetemen, és nem sokkal később egy tervezőirodában kezdett dolgozni. Persze mindeközben nem hagyott föl a sporttal, sőt, több területen is kitüntette magát. Kiváló tornász volt, atletizált, és vezéregyénisége lett a kibontakozóban lévő hazai focinak is. Tagja volt az akkor legsikeresebb csapatnak, a Budapest Torna Clubnak is, amely hatalmas fölénnyel megnyerte az első magyar bajnokságot 1901-ben, és a másodikat is 1902-ben.

A következő évben már labdarúgó-játékvezető volt, méghozzá Európa egyik legjobbjá. A FIFA nyilvántartása szerint a valaha legtöbb meccset levezénylő bírók között szerepel, méghozzá úgy, hogy sokszor partjelzői feladatokat is vállalt. Eközben az alakulóban lévő magyar válogatott első szövetségi kapitányának is őt választották.

Mindezek mellett építész-mérnökként is kiemelkedően teljesített. Leginkább szecessziós és eklektikus stílusban alkotott. Ő tervezte többek között a Margit-szigeti Sportuszodát, a Megyeri úti UTE-stadiont és a miskolci Weidlich-palotát. Igazi polihisztor volt, amilyenek ma már nem léteznek.

Hajós Alfréd (1878-2955) az 1896-os athéni olimpián.

A 100yardos gyorsúszás döntője az 1904-es Saint Louis-i olimpián, amit Halmay Zoltán (baloldal, legszélen) nyert meg.

Halmay Zoltán (1881-1956), a „cápa” portréja

A MAGYAR CÁPA

Halmay Zoltán az Osztrák-Magyar Monarchia tipikus polgára: osztrák volt az anyja, magyar az apja, aki a Károlyi-család egyik felvidéki birtokán szolgált mint jószágigazgató. A gyerek imádott úszni, és miután a család Budapestre költözött, erre lehetősége is nyílt. Első komolyabb tapasztalatait az Erzsébet híd mellett kialakított, nagy hírú Breitscher-uszodában szerezte. Ez egy érdekes intézmény volt: a Duna vizére épített, nagyrészt fából készült épület, amely elkerített egy uszodányi területet a folyóból. Voltak ott öltözők, kabinok, szekrények: minden, ami a kulturált úszáshoz kellett. Nem is számított újdonságnak az ilyesmi, a 18. század óta vannak feljegyzések hasonló „uszodákról”.

Nem sokkal később már versenyszerűen úszott, de emellett – ahogy a kor szinte el is várta a szépművelő fiatalemberektől – több más sportot is eredményesen művelt. Evezett, jéghegyezett, vízilabdázott, és természetesen futballista is volt. Gyorskorcsolyában még az 1900-ban megrendezett magyar bajnokság ötezer méteres számát is megnyerte. Mindezt a sok eredményt a középiskola vége felé kezdte felhalmozni, mivel addigra már szálfatermetű, százkilencven centiméter magas atlétává nőtt.

Az 1904-es olimpiára induló két úszó, Halmay Zoltán és Kiss Géza utazása veszélybe került, mert nem volt rá elég

pénz. Halmay viszont eltökélt volt, és még megalázkodni is hajlandónak mutatkozott. Brüll Alfréd, a kor dúsgazdag, sportpártoló mecénásától könyörgött ki kétezer koronát a költségekre. Az adományért cserébe az akkor már jó nevű sportolók megígérték, hogy mindketten átigazolnak Brüll csapatába, a Magyar Testgyakorlók Körébe. A pénzt kétszeresen is meghálálták. Halmay két aranyérmet, Kiss pedig egy ezüstöt nyert, majd évekig az MTK-t erősítették.

Halmay a sikereit egy akkoriban újdonságnak számító úszótechnikával, az úgynevezett magyar tempóval nyerte. Ezt Gräfl Ödön, a szintén neves úszóbajnok fejlesztette ki, Halmay pedig tovább finomította. A lényege az volt, hogy lábtempó, vagyis az akkor elterjedt „békatempó” nélkül úsztak. A karcsapások erejével pótolták a láb munkát, a lábukat csak egyensúlyozásra használták. Így úszott egyébként Hajós Alfréd is.

Az 1904-es Saint Louis-i olimpia után az amerikai újságírók magyar cápaként kezdték emlegetni. Az 1908-as olimpián már nemcsak mint versenyző, hanem mint a csapat vezetője és edzője is szerepelt, és itt is szerzett két ezüstérmet. A konfliktusokat sem kerülte. A zavaros körülmények között megrendezett 1900-as párizsi olimpián a szervezők ügyetlenkedései miatt baj történt

Johnny Weissmüller, 1930 körül

Az 1936-os berlini olimpián győztes magyar vízilabdások, a csapat tagja volt Halassy Olivér is.

...ÉS A RÁADÁS: TARZAN

Szegről-végről magyarnak, legalább birtokbeli magyarnak számít minden idők egyik leghíresebb sportolója és színésze, a valaha élt legnevezetesebb *Tarzan*, *Johnny Weissmüller*. Johann Weissmüller néven 1904-ben született a Temes vármegyei Szabadfalván. A sváb földművescsalád még abban az évben kivándorolt Amerikába, ahol az apa bányásznak állt.

Johann – odaát már Johnny – vézna és beteges kisfiú volt. Gyenge izomzata és tüdeje miatt egy orvos tanácsára vízilabdázni kezdett. Ez a sport minden várakozáson felül jót tett neki. Hamar megerősödött, és mire felnőtt, 190 centiméter magas, magabiztos sportoló lett belőle.

Mivel az apa nemsokára elhagyta a családot, megélhetés után kellett nézniük, így Johnny és öccse, Peter vízimentéssel kezdtek foglalkozni. A hivatalos feljegyzések szerint a fiatal ember tizenegy ember életét mentette meg ez alatt az idő alatt. Eközben kiderült, micsoda felülmúlhatatlan tehetsége van az úszáshoz. Az 1924-es párizsi olimpián úszásban szerzett három aranyérmét, miközben ugyanitt tagja volt az amerikai vízilabdacsapatnak is, amely harmadik lett. Pályafutása során összesen öt aranyat szerzett, és hatvanhét világrekordot állított fel. Ő úszta le a világon először egy percen belül a százméteres távot.

Amerika persze már akkor is Amerika volt: a feltűnően kisportolt és jóképű óriás hamar felkeltette Hollywood érdeklődését. 1929-ben megkapta első filmszerepét, majd sok, ma már ZS-kategóriásnak nevezhető szerep után megütötte a főnyereményt: 1932-ben ő lett Tarzan, a majomember. 1948-ig összesen tizenkét Tarzan-filmben, utána pedig a szintén híres Jungle Jim-filmekben és néhány más kalandfilmben játszott. Utolsó szerepét 1976-ban alakította a „Won Ton Ton, a kutya, aki megmentette Hollywoodot” című filmben. Élete végéig sokszor hangsúlyozta, hogy sokkal inkább sportoló, mint színész.

Weissmüller öt feleséget fogyasztott el, három gyereke született, de hetvenes éveinek elejére nagyon megroppant az egészsége. A sok hideg víz tönkretette az ízületeit, majd amikor egy súlyos csípőtörés után kórházba került, az is kiderült, hogy egész életében súlyos szívbeteg volt. Utolsó éveit Mexikóban töltötte, ahol pénzügyi ügyetlensége miatt szomorú szegénységben, 1984-ben halt meg.

A temetésén még egyszer felzendült a hollywoodi sikergyár hangja: a koporsó mellett hangszórókból bejátszották a híres Tarzan-üvöltést. ♦